

Roger Axelsson:

Svensk arbetsmarknadsutbildning

Arbetsmarknadspolitiken är utan tvivel ett flaggskepp inom svensk ekonomisk politik och arbetsmarknadsutbildningen är i sin tur en central del av arbetsmarknadspolitiken. Trots denna starka politiska förankring kan man inte säga att den utvärderingsforskning som hittills bedrivits har kunnat ge klara besked om åtgärdernas effekter. Fler och bättre studier borde därför efterlysas både av dem som vill ha vetenskapliga resultat som rättfärdigar eller ifrågasätter den omfattande arbetsmarknadspolitiken i största allmänhet och av dem som vill utveckla och förfinna de befintliga åtgärderna.

Roger Axelssons doktorsavhandling, *Svenska arbetsmarknadsutbildning – en kvantitativ analys av dess effekter* (Umeå Economic Studies No 197, Umeå 1989), är ett välkommet bidrag till utvärderingsforskningen. Studien bidrar med nya empiriska skattningar av utbildningens effekter för dem som deltar, men den visar också vilka problem som måste lösas och vilket mödosamt arbete som krävs för framsteg på detta område.

Axelssons metodologiska utgångspunkt är det förhärskande forskningsparadigmet inom den arbetsmarknadsekonomiska litteraturen. Det går ut på att jämföra utfallet (vad gäller inkomster, sysselsättning och liknande variabler) mellan en grupp som deltagit i arbetsmarknadsutbildning och en jämförelsegrupp som inte deltagit. Skillnader mellan de båda grupperna beaktas med hjälp av regressionsanalys.

Mer specifikt valde Axelsson ut drygt 1700 individer bland dem som fullföljde yrkesinriktade AMS/SÖ-kurser under fjärde kvartalet 1981. Urvalet gjordes från AMS register över arbetsmarknadsutbildningen. Den viktigaste jämförelsegruppen var drygt 2000 nyanmälda arbetssökande under april månad samma år. Detta val motiveras av att kurserna normalt varar fem till sex månader och att därför denna grupp sannolikt befann sig i en situation som påminde om kursdelta-

garnas vid denna tidpunkt. Med hjälp av enkäter och olika register insamlades data för två kategorier av variabler. Den ena kategorin är utfallsvariabler, dvs variabler som kan ha påverkats av kursdeltagandet. Sammantaget samlar Axelsson in data med vars hjälp han kan konstruera åtta olika utfallsvariabler: årsarbetstid, arbetade veckor, arbetslöshetsveckor, inkomst av tjänst, timlön och tre varianter av disponibel inkomst. Den andra kategorin variabler är olika bakgrundsvariabler som behövs för att i regressionsanalysen kontrollera för skillnader mellan kursdeltagarna och jämförelsegruppen. Dit hör också utfallsvariablerna för året före utbildningen, 1980. Axelsson konstruerade således ett longitudinellt datamaterial som gör det möjligt att analysera om kursdeltagarnas inkomst förändrats på ett mer gynnsamt sätt än jämförelsegruppen.

Utöver datainsamlingen består avhandlingens bidrag av statistisk analys med befintliga men moderna metoder. Först studeras effekterna på årsarbetstiderna 1982 med ett flertal metoder. Paneldata utnyttjas på det vanligaste sättet, nämligen att förändringen i årsarbetstider är beroende variabel i en regressionskvation med kursdeltagande som dummyvariabel och ett antal bakgrundskaraktäristiska som kontrollvariabler. Vidare utnyttjar Axelsson så kallade selektionsmodeller för att beakta dels ett bortfall, dels att urvalet av deltagare kan vara "endogen", dvs korrelerat med den beroende variabeln. Här råkar Axelsson ut för ett stort problem då bortfallet i enkäten var mycket stort; bara en tredjedel av urvalet kan utnyttjas i analysen. Därför blir precisionen i skattningarna också exceptionellt låg när båda typerna av selektions-bias beaktas.

Men det visar sig att Axelsson ändå kan genomföra en meningsfull analys som enbart bygger på registerinformation och därför inte alls lider av några bortfallsproblem. Utfallsvariablerna i denna analys är inkomst av tjänst under 1982 respektive 1983. Detta tror jag är en god variabel eftersom den fångar upp såväl effekter på arbetade timmar och veckor som effekter på timlönen. Enda invändningen är att det hade varit lämpligt – och praktiskt

möjligt – att dra ifrån erhållna arbetslöshetsunderstöd från den deklarerade inkomsten av tjänst.

Avhandlingens mest intressanta resultat är därför de som avser effekterna på inkomst av tjänst. Axelsson använder här den ovan nämnda "paneldatametoden". Det visar sig då att han får positiva effekter av arbetsmarknadsutbildningen som uppgår till cirka 6 600 kronor år 1982 och nära 9 000 kronor år 1983. Detta är ganska kraftiga effekter eftersom kursdeltagarna dessa år hade totala inkomster av tjänst som i genomsnitt uppgick till knappt 40 000 kronor. Beräknar man 95-procentiga konfidensintervall för dessa effekter får man cirka 4 000–9 000 kronor för 1982 och cirka 6 400–11 500 kronor för år 1983. Detta kan förefalla som breda intervall och låg precision, men faktum är att jämfört med tidigare svenska och amerikanska studier är det god precision. Frågan är dessutom om Axelsson inte hade kunnat höja precisionen ytterligare genom att utnyttja fler kontrollvariabler, som antal barn och familjesituation, i regressionsanalysen.

I ett andra steg utvecklar Axelsson denna analys ytterligare genom att tillåta effektens storlek att variera med personliga karakteristika.¹ Det visar sig då att effekten är exceptionellt mycket högre för utländska medborgare; år 1983 är den drygt 12 000 kronor högre. Eftersom nära 20 procent av kursdeltagarna var utländska medborgare innebär detta att det är dessa som "bär upp" den genomsnittliga effekten, som ju var 9 000 kronor. Effekten för svenska medborgare är klart lägre. Tyvärr presenterar inte Axelsson den information som krävs för att exakt beräkna effekten för olika kategorier av svenska medborgare. Genom att gissa värdena för några variabler kommer jag dock fram till att en 25-årig man, utan handikapp, utan yrkesutbildning och med tillverkningsarbete som yrke skulle ha höjt sin inkomst med cirka 3 900 kronor, medan en man med motsvarande egenskaper men med ett tekniskt arbete skulle ha sänkt sin inkomst med en knapp tusenlapp.

Att utländska medborgare har mer att vinna på en arbetsmarknadsutbildning än

svenska är i och för sig rimligt, men man blir misstänksam mot resultaten när skillnaderna är så stora mellan utländska och svenska medborgare. Om de utländska medborgarna som genomgått AMU nyligen har kommit till Sverige är det torligt att de befinner sig i en utvecklingsfas då inkomsterna stiger kraftigt. Notera återigen att regressionsanalysen är upplagd så att förändringen i inkomst av tjänst mellan 1980 och 1983 är den beroende variabeln. Om 1980 är ett av de första åren i Sverige kan inkomsterna tillfälligt ha varit låga detta år, med höga ökningstal som naturlig följd. Såvitt jag förstår kan man inte utesluta att en del individer som ingår i analysen inte ens var i Sverige under hela eller delar av 1980 och därmed inte kan ha haft någon deklarerad inkomst av tjänst detta år.

Allmänt sett gäller att den använda tekniken för att utnyttja paneldata är tvivelaktig för grupper som just är på väg att etablera sig på arbetsmarknaden. Därför hade det varit värdefullt med en granskning av hur robusta resultaten är för val av metod, men när det gäller effekten på inkomst av tjänst genomför axelsson inte någon sådan granskning.

En sammanfattande bedömning av avhandlingen kan göras i ljuset av erfarenheterna från tidigare forskning på området – svensk och internationell. Det är två typer av osäkerhet som vidlådit tidigare studier, nämligen dels en "metodsäkerhet", dels att varje metod givit skattningar med låg precision. Med metodosäkerhet menar jag att olika metoder givit olika resultat och att det har varit svårt att avgöra vilken metod som är bäst.

Axelssons studie har inte bidragit till att reducera den första typen av osäkerhet. Man kan inte utesluta att förändringar i modellspecifikationen skulle ha givit andra resultat vad avser effekten av arbetsmarknadsutbildning. Därför kvarstår denna osäkerhet.

Däremot har Axelsson påvisat hur man kan bygga upp en databas med vars hjälp man kan estimerar effekter som för en gi-

¹ Tekniskt görs detta genom att skatta separata ekvationer för deltagare och jämförelsegrupp.

ven modell ger skaplig precision. Detta är mycket värdefullt, ty om man i framtida forskning ska kunna diskriminera mellan olika metoder måste varje enskild metod ge rimlig precision.² Detta kan förefalla som ett ringa bidrag men så är inte fallet varken analytiskt eller arbetsmässigt. Axelsson har varit tvungen att lägga ned ett enormt arbete för att få ihop sitt material. I förordet antyder han att SCB varit besvärlig att samarbeta med.³

För framtida forskning kan ifrågasättas om enskilda forskare ska behöva ta på sig arbetsuppgifter av detta slag. Bättre vore ifall Arbetsmarknadsdepartementet, AMS och SCB i någon form av samarbete tar på sig dessa uppgifter och att materialet sedan kan utnyttjas av forskare. Axelssons arbete kan då tjäna som en förebild.

Docent **ANDERS BJÖRKLUND**
 Institutet för social forskning
 Stockholms universitet

Referenser

Bjorklund, A., [1989], *Klassiska experiment inom arbetsmarknadspolitiken*. Forskningsrapport nr 37, Industriens utredningsinstitut, Stockholm.

²I de amerikanska studier där man försökt utveckla test-kriterier för val mellan olika modellspecifikationer tvingas man arbeta med data som för varje given modell ger mycket "skakiga" skattningar. I Bjorklund (1989) redogör jag för detta.

³Axelsson skriver: "Så har till slut vill jag tacka SCB utan vars benägna hjälp denna studie skulle ha varit avslutad för årtal sedan." Förordet är för övrigt fullt av sarkasmer och allehanda lustigheter. Roligare förord får man leta efter!